

Теорія і методика професійної освіти

УДК 37.013.42:316.346.32-053.6:364-78

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16785816>

Підготовка майбутніх соціальних працівників до сексуальної просвіти молоді

Сайко Наталія Олександрівна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи,
реабілітації та повоєнної адаптації Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,

вул. Остроградського, 1, м. Полтава, Україна 36000

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8459-6301>

Ходатенко Денис Олегович

здобувач третього рівня вищої освіти, кафедри соціальної роботи, реабілітації
та повоєнної адаптації Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2742-241X>

Прийнято: 01.08.2025 | Опубліковано: 08.08.2025

***Анотація.** В статті обґрунтовується необхідність цілеспрямованої організації сексуальної просвіти молоді, що має безпосередній вплив на психоемоційну стійкість особистості, формує відповідальне ставлення до власного здоров'я та соціального благополуччя в цілому. Підкреслено необхідність в організації спеціальної підготовки кваліфікованих соціальних працівників, які б на високому професійному рівні здійснювали просвітницьку, консультативну, профілактичну діяльність з метою сексуальної просвіти молоді. **Метою** статті визначено: на*

основі аналізу змісту професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здійснення сексуальної освіти молоді, визначити основні компетентності для ефективної роботи в зазначеній сфері.

Методи. *Застосовано методи аналізу, синтезу для опрацювання міжнародних стандартів сексуальної освіти; аналіз наукової літератури задля вивчення наукових підходів до вирішення зазначеної проблеми; порівняння, узагальнення; документальний аналіз змісту стандартів вищої освіти України за спеціальністю 231 Соціальна робота; контент-аналіз для визначення основних ключових понять, акцентів і тенденцій у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників.*

Результати. *На основі аналізу сучасних наукових підходів до сексуального виховання виявлено, що недостатній рівень підготовки батьків, педагогів, соціальних працівників, психологів до здійснення сексуальної освіти молоді призводить до формування низького рівня сексуальної культури підростаючого покоління. Проаналізовано зміст стандартів вищої освіти для спеціальності 231 Соціальна робота (110 Соціальна робота та консультування) для першого і другого рівнів вищої освіти та встановлено відсутність компетентностей, пов'язаних із сексуальним вихованням. Представлено порівняльний аналіз організації сексуального виховання в країнах Європи та США. Здійснено аналіз міжнародних документів, що регламентують підготовку соціальних працівників до організації сексуальної освіти молоді. Виокремлено основні компоненти професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до сексуальної освіти молоді: теоретичний, методичний, практичний, психолого-педагогічний, комунікативний та дослідницько-аналітичний.*

Висновки. *Доведена необхідність впровадження у вітчизняний освітній простір спеціальних освітніх компонентів або змістових модулів, що спрямовані на підсилення підготовки майбутніх соціальних до здійснення сексуальної освіти молоді з урахуванням вікових, гендерних, культурних та інших*

аспектів. Результати дослідження підкреслюють необхідність перегляду освітніх стандартів вищої освіти України за спеціальністю 110 Соціальна робота та консультування з урахуванням міжнародних підходів до сексуальної освіти, що сприятиме формуванню єдиного освітнього простору з Європейськими країнами в зазначеному питанні.

Ключові слова: сексуальна освіта, професійна підготовка, компоненти професійної підготовки, компетентності, міжнародні стандарти.

Training of Future Social Workers for Youth Sexual Education

Natalia Oleksandrivna Saiko

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Social Work, Rehabilitation and Post-War Adaptation, V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University

1 Ostrohradskyi St., Poltava, Ukraine, 36000

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8459-6301>

Denys Olehovych Khodatenko

PhD student, Department of Social Work, Rehabilitation and Post-War Adaptation, V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2742-241X>

Abstract. *This article substantiates the need for the purposeful and systematic organization of youth sexual education, which has a direct impact on an individual's psycho-emotional resilience, fosters a responsible attitude toward personal health, and contributes to overall social well-being. The authors highlight the importance of training qualified social workers capable of providing educational, consultative, and preventive services in the area of sexual education at a high professional level. The*

aim of the article is to identify the core competencies required for effective professional activity in this field, based on an analysis of the content of training programs for future social workers.

Methods. *The study employs methods of analysis and synthesis to examine international standards of sexuality education, a review of scholarly literature to explore academic approaches to the issue, as well as methods of comparison, generalization, and documentary analysis of Ukraine's higher education standards in specialty 231 Social Work. Additionally, content analysis was used to identify key concepts, emphases, and trends in the professional training of future social workers.*

Results. *An analysis of current academic approaches to sexuality education demonstrates that insufficient training among parents, educators, social workers, and psychologists results in a low level of sexual literacy among young people. The content of Ukraine's higher education standards for specialty 231 Social Work (I10 Social Work and Counseling) at both undergraduate and graduate levels was reviewed, revealing a lack of competencies related to sexual education.*

A comparative analysis of sexuality education systems in European countries and the United States is presented, along with an examination of international documents regulating the training of social workers for youth sexual education. Based on this, the key components of professional training in this area were identified: theoretical, methodological, practical, psychological-pedagogical, communicative, and research-analytical.

Conclusions. *The findings confirm the urgent need to introduce specific educational components or content modules into Ukraine's higher education system to strengthen the training of future social workers in the field of youth sexual education, taking into account age, gender, cultural, and other contextual factors. The study emphasizes the necessity of revising Ukraine's higher education standards in specialty I10 Social Work and Counseling in accordance with international best practices in*

sexuality education. Such efforts will facilitate the integration of Ukraine's educational space with that of European countries.

Keywords: *sexual education, professional training, training components, competencies, international standards.*

Постановка проблеми. Сексуальна просвіта молоді, як систематичний, науково обґрунтований процес передачі знань щодо сексуальності, статевих відносин, репродуктивного здоров'я, особистої безпеки, є засобом розвитку психоемоційної стійкості, має безпосередній вплив на формування здорової, соціально благополучної особистості. В умовах недостатньо якісної інформації про організацію сексуального життя, суспільство потребує спеціально підготовлених соціальних працівників, які б були посередниками між молоддю і суспільством в питаннях сексуального виховання, профілактики ризикованої поведінки, формування толерантного ставлення до протилежної статі. Тому постає потреба підсилити професійну підготовку майбутніх соціальних працівників, які б відповідали викликам, пов'язаних з трансформацією поглядів на інтимне життя, гендерну рівність та права кожної особистості.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел свідчить, що в центрі уваги дослідників перебували різні аспекти статевого виховання молоді. Зокрема, у працях Н. Лещук, О. Кікінеджи, С. Мамиченко та інших розглядалися питання статевої соціалізації, сексуальної культури й підготовки молоді до подружнього життя. Як зазначають науковці, основною проблемою низького рівня сексуального виховання молоді є недостатня підготовка батьків до розмови з власними дітьми про статеve життя, репродуктивну функцію організму. Традиційним для нашого суспільства є замовчування, заборона цих тем, що призводить до самотійного пошуку відповідей на різні питання. Важливим є той факт, підкреслюють дослідники, що

низький рівень сексуальної культури зумовлює появу таких проблем, як гендерна нерівність, насильство [9; 6; 10].

Психологічні аспекти сексуального виховання молоді з особливими потребами висвітлено у працях Т. Валько, В. Гупаловської, Н. Шнит, О. Мартинчук [1; 2; 15]. В дослідженнях зазначених науковців підкреслюється важливість сексуальної освіти батьків, опікунів та самих дітей з розладами розумового розвитку, загального розвитку, аутизмом, що включає ознайомлення з особливостями сексуальних проявів, психоедукацію та правилами особистої гігієни.

Педагогічні методи та історичні аспекти розвитку сексуального виховання досліджують такі вітчизняні науковці, як В. Кравець, С. Кравець, О. Швед, І. Зубрицький, Л. Кравченко, І. Кобзева, Т. Івахненко та інші. Однією із основних педагогічних проблем в сексуальній освіті науковці називають – недостатність кваліфікованих кадрів-педагогів, які б на науковому, професійному рівні готували молодь до сексуального життя [7; 13; 3; 8; 4].

Проблемі підготовки майбутніх соціальних працівників до реалізації завдань сексуального виховання присвячені праці Р. Чубука, А. Шиделко та інших. Основними складовими у формуванні сексуальної культури молоді вчені визначають не тільки оволодіння техніками статевого контакту, а в першу чергу, прояв любові, поваги, турботи, підтримки, взаєморозуміння [16; 14].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На основі аналізу змісту наукових праць можна зазначити, що сексуальне виховання молоді є багатограним явищем, яке досліджується в контексті психологічних, педагогічних, соціокультурних, інклюзивних та історичних підходів. Проте недостатньо досліджена тема змісту підготовки соціальних працівників до реалізації завдань сексуальної освіти молоді.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті було визначено: аналіз змісту підготовки майбутніх соціальних працівників до

здійснення сексуальної просвіти молоді та визначення основних ключових компетентності для ефективної роботи у цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для з'ясування змісту підготовки майбутніх соціальних працівників до реалізації завдань сексуальної просвіти молоді було проаналізовано, в першу чергу, стандарти вищої освіти першого (наказ МОН №557 від 24 квітня 2019 р.) і другого (наказ МОН №556 від 24.04.2019 р.) рівнів вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота (П10 Соціальна робота та консультування) [11;12].

У стандарті вищої освіти першого (бакалаврського) рівня визначено загальні цілі підготовки майбутніх соціальних працівників такі, як формування здатності вирішувати соціальні проблеми, надавати підтримку особам, групам, які її потребують, сприяти покращенню соціального функціонування та благополуччя. Загальні та спеціальні компетентності сформульовано у загальному форматі та мають широкий спектр їх реалізації, охоплює різні напрямки роботи соціальних працівників. Проте у Стандарті немає жодної компетентності, яка б стосувалася статевої чи сексуальної освіти та її елементів (гігієни, особисті межі, гендерні особливості тощо). Лише у формулюванні фахової компетентності під номером одинадцять (ФК 11) згадується про надання допомоги клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етичних та інших особливостей.

У стандарті вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота для другого (магістерського) рівня вищої освіти передбачено формування вмінь критично оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства (ФК–12) – що може слугувати теоретичною базою для майбутнього включення тематики сексуального здоров'я.

У тексті стандарту для магістерського рівня вищої освіти також відсутні згадування про сексуальну освіту, сексуальне здоров'я, репродуктивне здоров'я,

гендер тощо. Стандарт не містить спеціальних компетентностей, орієнтованих на підготовку соціальних працівників до здійснення сексуальної просвіти молоді.

Задля розуміння важливості професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до сексуальної просвіти молоді зробимо порівняльний аналіз міжнародних стандартів і підходів щодо організації сексуального виховання у суспільстві.

Першим універсальним міжнародним документом, який визначає зміст та орієнтири сексуального виховання молоді є Міжнародні технічні настанови щодо сексуальної освіти (International technical guidance on sexuality education до 2030 року) відомої міжнародної Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) [17]. В цьому документі подаються стандарти сексуальної освіти (CSE), які містять такі розділи, як взаємини, цінності, права, культура, статева поведінка, здоров'я (ВІЛ/СНІД, венеричні захворювання, контрацепція тощо), насильство, соціальні навички. Цей документ є актуальним для міністерств освіти, неурядових організацій, молодіжних працівників, фахівців соціальної роботи, як інструмент для адвокації, засіб реалізації Цілей сталого розвитку. Найбільш прогресивною системою сексуальної освіти, як зазначається в Міжнародних технічних настановах щодо сексуальної освіти, є система такої країни, як Нідерланди. В університетах є обов'язкові для вивчення модулі: сексуальність і культура; сексуальне здоров'я і консультування; превенція сексуального насильства.

Наступним міжнародним документом, що визначає зміст сексуальної освіти є Стандарти сексуального виховання в Європі (Standards for Sexuality Education in Europe, 2010, 2022) [18]. В Стандартах передбачається, що соціальний працівник, вчителі, медичні працівники, психологи повинні володіти такими знаннями про: статевий розвиток та здоров'я особистості, етичні принципи надання інформації, правила спілкування з підлітками. В зазначеному

документі поняття «сексуальне виховання» вживається у широкому розуміння, яке охоплює не лише фізичні, емоційні аспекти сексуальності та статевих взаємин, але й такі складники, як формування дружніх стосунків, відчуття безпеки, впевненості, особистої привабливості.

Даним стандартом користуються Німеччина, Швеція, Нідерланди, Греція, Фінляндія, Польща, Італія та інші країни Євросоюзу, в яких сексуальне виховання – це обов’язкова частина освітніх програм з підготовки соціальних працівників і педагогів. Наприклад, в Швеції вивчаються курси з комунікації з дітьми та підлітками, з молоддю нетрадиційної орієнтації; в Німеччині акцент робиться на сексуальній педагогіці, вивчаються особливості сексуального розвитку.

Національна асоціація соціальних працівників, яка була заснована в Сполучених Штатах Америки, рекомендує включати до навчальних програм такі курси: сексуальна орієнтація та ідентичність; сексуальне здоров’я і права; профілактика насильства. Фахівець соціальної роботи, який надає відповідні послуги, повинен мати ґрунтовні знання в таких сферах, як особистісний розвиток, психотерапевтичні та групові методи роботи, соціальна політика, політичні процеси, а також у проведенні наукових досліджень та оцінюванні їхніх результатів [5].

Узагальнено особливості організації сексуальної освіти закордоном представлено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Особливості організації сексуальної освіти відповідно до Міжнародного стандарту сексуальної освіти (CSE)

Країна	Наявність модулів в освіті соцпрацівників	Обов’язковість	Ключові теми	Форми підготовки	Особливості
---------------	--	-----------------------	---------------------	-------------------------	--------------------

Нідерланди	Так	Обов'язково	Культура сексуальності, здоров'я, консультування	Академічні курси, практика	Державна підтримка
Швеція	Так	Обов'язково	Рівність, згода, сексуальність у розвитку	Інтеактивні модулі, стажування	Гендерна чутливість, права дитини
Німеччина	Так	Частково	Сексуальна педагогіка, насильство інклюзія	Спецкурси, методичні семінари	Акцент на інтеграцію в шкільне середовище
США	Так	Частково	Права, сексуальність, ризик, ідентичність	Вибіркові предмети, супервізія	Переважає елективна модель
Канада	Так	Частково	Репродуктивне здоров'я	Теорія, практика	Соціокультурна чутливість
Україна	Відсутня згадка про CSE	Не передбачено	Немає прямої згадки	Загальні соціогуманітарні знання	Потребує адаптації до міжнародних стандартів

Джерело: сформовано на основі [11; 12; 17; 18]

Як бачимо, Україні потрібно більш інтенсивно працювати в даному аспекті, додати до стандартів вищої освіти компетентності, що відповідають UNESCO (2018) – International Technical Guidance on Sexuality Education (ITGSE); WHO (2022) – Standards for Sexuality Education in Europe; IPPF (2016) – Framework for Comprehensive Sexuality Education з обов'язковим врахуванням національних традицій.

Удосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників передбачає цілеспрямоване формування здатності здійснювати просвітницьку, профілактичну, консультативну роботу щодо сексуального, репродуктивного здоров'я молоді з урахуванням їхніх вікових, соціокультурних, гендерних особливостей. Це включає формування таких загальних та фахових компетентностей, як здатність дотримуватися етичних норм у висвітленні

особистісно чутливих тем у сфері сексуального життя; здійснювати соціальне консультування у сфері сексуального, репродуктивного здоров'я дітей, підлітків, молоді та інших вікових категорій; проводити інформаційно-просвітницьку роботу щодо особистих меж, згоди, сексуальної ідентичності, рівності та толерантності. Задля формування перелічених компетентностей важливою є теоретична підготовка, що передбачає введення спеціальних освітніх компонентів в освітній процес, наприклад, «Сексуальна просвіта молоді», «Профілактика сексуального насильства» тощо, а також переструктурування наявних освітніх компонентів, а саме введення змістових модулів, які б розкривали ті чи інші питання сексуальної просвіти. Так, до дисциплін природничого циклу варто додати питання про гігієну статевого життя, клініку хвороб, що передаються статевим шляхом; до психологічних дисциплін – теми з психосексуального розвитку, питання психологічної стійкості, особистісних меж, емоційної безпеки тощо; до соціально-педагогічних – теми, що присвячені гендерній рівності, збереженню репродуктивного здоров'я, контрацепції, методам сексуальної просвіти молоді, етиці спілкування на делікатні теми з дітьми та їх батьками; до правничих дисциплін варто додати питання нормативно-правової бази у сфері сексуального життя. Майбутні соціальні працівники мають усвідомити, що сексуальна просвіта – це не просто надання знань про правильне сексуальне життя, а це, в першу чергу, формування світоглядних позицій, системи цінностей, які б сприяли створенню внутрішньої гармонії особистості, позитивної налаштованості у житті, формували здатність любити, бути соціально благополучним; сексуальне здоров'я – це не лише відсутність захворювань, фізичних вад чи дискомфорту, а і стан фізичного, емоційного, розумового та соціального благополуччя, яке пов'язане формуванням позитивного шанобливого ставлення до сексуальності, статевих стосунків, забезпеченням можливості безпечного, добровільного статевого життя, вільного від дискримінації та насильства.

Майбутні соціальні працівники повинні розуміти, що сексуальне здоров'я має тісний взаємозв'язок з дотриманням, захистом, реалізацією сексуальних прав людини, які базуються на національному законодавстві та міжнародних актах з прав людини. В першу чергу вони передбачають право кожної особистості на відкритий доступ до послуг із охорони сексуального та репродуктивного здоров'я; доступність інформації, що стосується сексуальності; здобуття сексуальної освіти; повагу до фізичної недоторканості; свободу у виборі партнера; самостійне прийняття рішення щодо особливостей власного сексуального життя; укладання шлюбу виключно за взаємною згодою; самостійне прийняття рішення щодо народження дітей; можливість вести сексуальне життя [18].

Методичний компонент професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до сексуальної просвіти молоді спрямований на опанування методичними знаннями із зазначеної проблеми. Він включає оволодіння методикою роботи з молоддю різного віку; формування умінь з використання інтерактивних освітніх соціально-педагогічних методів та технологій (тренінги, ігрові методи, дискусії тощо); використання основних положень міжнародних стандартів з сексуальної освіти (наприклад, ITGSE – International Technical Guidance on Sexuality Education, WHO – Standards for Sexuality Education in Europe, IPPF– Framework for Comprehensive Sexuality Education); розробка програм сексуальної освіти для різних вікових категорій.

Практичний компонент професійної підготовки забезпечує можливість використання теоретичних знань на практиці. Відповідно він включає проходження (навчальної, виробничої) практики в установах, які працюють з молоддю, наприклад, служби пробації, освітні заклади, молодіжні центри тощо); використання можливостей неформальної освіти – участь студентів у профілактичних заходах, тренінгах, волонтерських програмах.

Психолого-педагогічний компонент охоплює підготовку до етичної та емоційно чутливої роботи; розвиток емпатії, толерантності, безоціночного ставлення; уміння працювати з конфліктами та запереченнями; знання принципів недискримінації та захисту прав людини; формування професійної етики соціального працівника.

Як окремий компонент варто виділити формування комунікативних здібностей, оскільки це є надважливим у роботі соціального працівника. Це включає формування навичок ведення індивідуальних і групових консультацій, публічного виступу, ведення просвітницьких заходів; відкритості у спілкуванні, ведення конструктивного діалогу з підлітками, батьками, педагогами.

Дослідницько-аналітичний компонент професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до сексуальної просвіти молоді включає формування науково-аналітичних умінь: аналіз потреб молоді, оцінка ефективності програм; написання аналітичних звітів, розробка та моніторинг освітніх інтервенцій, проведення соціально-педагогічних досліджень з проблеми сексуальної освіти та виховання, впровадження результатів наукової роботи у практику.

Висновки. Отже внесення таких змін до професійної підготовки майбутніх соціальних працівників сприятиме формуванню здатності здійснювати цілеспрямовану, системну роботу з підготовки молоді до статевого життя, культурного вияву своєї сексуальності, що матиме позитивний вплив на профілактику таких проблем, як ВІЛ, небажана вагітність, сексуальне насильство тощо. Такі зміни відповідають міжнародним стандартам сексуального виховання молоді, що сприяє наближенню української вищої освіти в цілому до європейського простору.

Список використаних джерел:

1. Валько Т. Психологічні аспекти сексуального виховання підлітків з інтелектуальними порушеннями в умовах сім'ї // Молодь і ринок. 2024. № 5 (225). С. 50–53.
2. Гупаловська В. Проблеми сексуальності осіб з ментальною інвалідністю. Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ». October 27, 2023. Zurich, Switzerland. С. 223–225.
3. Зубрицький І. Я. Проблема статевого виховання на сторінках педагогічного часопису «Українська школа» (1925–1939 рр). Науковий вісник Ужгородського університету. 2020. Вип. 37. С. 60–63.
4. Івахненко Т. П. Соціально-педагогічні аспекти впливу на формування сексуальної культури молоді. Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. 2010. № 1. С. 3.
5. Капська А. Й. Соціальна педагогіка. Київ. Центр учбової літератури, 2011. С. 488.
6. Кікінеджи О. Методологічні засади дослідження гендерної ідентифікації в онтогенезі. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Гендерні дослідження». 2017. Вип. 3. С. 58–70.
7. Кравець В. П., Кравець С. В. Проблеми сексуальної педагогіки в працях класиків вітчизняної педагогічної науки. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 71, т. 1. С. 43–48.
8. Кравченко Л. А., Кобзева І. М. Сексуальна просвіта як складова виховного процесу підлітків. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. 2018. № 2. С. 66–71.

9. Лещук Н. О., Савич Ж. В., Голоцван О. А., Сивохоп Я. М. Статеве виховання і репродуктивне здоров'я підлітків та молоді. Навч. посіб. Київ, 2014. 136 с.

10. Мамиченко С., Каліка К., Алізієр М. Психолого-педагогічні засади розвитку сексуальної культури здобувачів вищої освіти. Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія». 2025. Вип. 7. С. 138–144.

11. Міністерство освіти і науки України. Стандарт вищої освіти. Перший (бакалаврський) рівень. Галузь знань 23 «Соціальна робота». Спеціальність 231 «Соціальна робота». Наказ МОН України № 557 від 24.04.2019. URL: <https://surl.li/kjdgax>

12. Міністерство освіти і науки України. Стандарт вищої освіти. Другий (магістерський) рівень. Галузь знань 23 «Соціальна робота». Спеціальність 231 «Соціальна робота». Наказ МОН України № 556 від 24.04.2019. URL: <https://surl.cc/jobgxm>

13. Швид, О. Сексуальне виховання дітей та підлітків. Коли починати? Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2024. № 4. С. 43–51.

14. Шиделко А. Проблеми підготовки педагогічних працівників до здійснення статевого виховання в Україні. Молодь і ринок. 2010. № 7–8. С. 42–47.

15. Шнит Н. Л., Мартинчук О. В. Особливості формування статевої освіченості у молоді з особливими освітніми потребами: польський досвід. Наукові інновації та передові технології. 2024. № 8 (36). С. 1472–1482.

16. Чубук Р. Підготовка соціальних працівників до формування сексуальної культури молоді як засобу профілактики статевої деморалізації. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки. 2020. № 2. С. 85–92.

17. International technical guidance on sexuality education. UNESCO
Education Sector 2030. URL:
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260840>
18. Standards for Sexuality Education in Europe. WHO & BZgA. 2010.
URL: <https://whocc.bioeg.de/en/publications/standards-for-sexuality-education/>